অধ্যায় ৫ ঃ দৈত্যাৰি ঠাকুৰ ঃ *নৃসিংহ যাত্ৰা*

অধ্যায় গাঁথনি

৫.১ উদ্দেশ্য

৫.২ পৰিচয়

৫.৩ নাট্যকাৰৰ পৰিচয় আৰু নাট্যকৃতি

৫.৪ *নৃসিংহ যাত্ৰা*

- ৫.৪.১ নাটখনিৰ মূল
- ৫.৪.২ নাটখনিৰ বিষয়বস্তু
- ৫.৪.৩ নাটখনিৰ চৰিত্ৰসৃষ্টি
- ৫.৪.৪ নাটখনিৰ ৰস বিচাৰ

৫.৫ অধ্যায়টিৰ পৰা আমি কি শিকিলোঁ

৫.৬ অধিক জানিবলৈ

৫.৭ অগ্ৰগতিৰ খতিয়ান (কেৱল ৰূপৰেখা)

৫.৮ আৰ্হি প্ৰশ্ন

৫.১ উদ্দেশ্য

এই অধ্যায়টি অধ্যয়ন কৰি আপুনি—

- শঙ্কৰোত্তৰ যুগৰ নাট্যকাৰ হিচাপে দৈত্যাৰি ঠাকুৰৰ পৰিচয় আৰু সাহিত্য কৃতিৰ বিষয়ে জানিব পাৰিব
- শংকৰোত্তৰ কালৰ নাট হিচাপে দৈত্যাৰি ঠাকুৰৰ *নৃসিংহ যাত্ৰাৰ* আলোচনা আগবঢ়াব পাৰিব।
- শঙ্কৰোত্তৰ যুগৰ নাট্যকাৰ হিচাপে দৈত্যাৰি ঠাকুৰৰ স্থান নিৰ্ণয় কৰিব পাৰিব।

৫.২ পৰিচয়

ইয়াৰ আগৰ অধ্যায়ত শঙ্কৰোত্তৰ যুগৰ নাটকৰ বিষয়ে আলোচনা কৰোঁতে দৈত্যাৰি ঠাকুৰৰ নাট্যসৃষ্টিৰ বিষয়ে চমু আভাস দিয়া হৈছিল। এই অধ্যায়টোত আমি দৈত্যাৰি ঠাকুৰৰ দ্বাৰা ৰচিত নাট *নৃসিংহ যাত্ৰাৰ* আলোচনা কৰিম।

শঙ্কৰোত্তৰ যুগৰ নাট্য-সাহিত্যৰ পৰম্পৰাত ভালে সংখ্যক নাট ৰচিত হৈছিল। শঙ্কৰ-মাধৱৰ সমসাময়িক কাব্য-সাহিত্যৰ অন্যান্য ঠালৰ লগতে নাট চৰ্চাতো সমানেই গুৰুত্ব প্ৰদান কৰিছিল। গুৰু দুজনাই প্ৰৱৰ্তন কৰা ধৰ্ম প্ৰচাৰৰ উদ্দেশ্যৰে গঢ়ি উঠা বিশাল সাহিত্য ভাণ্ডাৰৰ ভিতৰত অঙ্কীয়া নাট আছিল অন্যতম। সমাজত অঙ্কীয়া ভাওনাৰ জনপ্ৰিয়তা দিনে দিনে বাঢ়ি

গৈছিল। অসমত নৱবৈষ্ণৱ ধর্মৰ বিস্তাৰৰ ক্ষেত্রত শঙ্কৰোত্তৰ যুগৰ অৱদান আছিল অসীম। গুৰু দুজনাই দেখুৱাই থৈ যোৱা পথেৰে তেওঁলোকৰ শিষ্য-প্রশিষ্যসকলে অসমৰ গাঁৱে-ভূঞে সত্র-নামঘৰ আদি প্রতিষ্ঠা কৰি ধর্ম প্রচাৰ তথা সেই উদ্দেশ্যৰে সাহিত্য-কলাৰ সাধনা অব্যাহত ৰাখিছিল। বিশেষকৈ গুৰু দুজনাৰ অনুকৰণত ভালে সংখ্যক নাটৰ জন্ম হৈছিল আৰু অভিনীত হৈছিল। উল্লেখযোগ্য যে শঙ্কৰোত্তৰ যুগত নাট অকল ধর্মীয় আৱেষ্টনীতে সীমাবদ্ধ নাথাকি ৰজাঘৰ-প্রজাঘৰ সকলোতে চর্চা আৰু অভিনীত হৈছিল বুলি ইতিমধ্যে ইয়াৰ আগৰ অধ্যায়টোত বহলাই আলোচনা কৰি অহা হৈছে। তদানীন্তন কালত অঙ্কীয়া নাটৰ অভিনয় গুৰু দুজনাৰ জন্ম-মৃত্যু তিথি, ধর্মীয় উৎসৱ-পার্বণ, ৰাজসভা, ৰাজকীয় অতিথিৰ সম্বর্ধনা আদি বিভিন্ন উপলক্ষত অনুষ্ঠিত হৈছিল। সপ্তদশ-অষ্টাদশ শতিকাত অসম, কামৰূপ বেহাৰত প্রতিষ্ঠিত বহুতো সত্র-নামঘৰত নাট ন নকৈ সৃষ্টি হোৱাৰ উপৰি সত্রৰ বাহিৰতো নাট্যপ্রেমী দুই-এগৰাকীয়ে নাট ৰচনা কৰি অসমীয়া নাট্য-সাহিত্যৰ পৰিপুষ্টি সাধন কৰিছিল। শঙ্কৰোত্তৰ যুগত গুৰু দুজনাৰ অঙ্কীয়া নাটৰ আর্হিত ৰচিত নাটসমূহত মৌলিক গুণৰ অভাৱ আছিল যদিও এক সাংস্কৃতিক জাগৰণক সাৰ-পানী দি আগবঢ়াই নিয়াত সফলতা লাভ কৰিছিল। নাটসমূহত সংস্কৃত ভাষাৰ শ্লোকাদিৰ প্রয়োগ কমিছিল সঁচা, কিন্তু অসমীয়া ভাষাত অলেখ গীত পদ সৃষ্টি হৈছিল; যিবোৰ নাট্যকাৰসকলে তেওঁলোকৰ নাটসমূহতো ব্যৱহাৰ কৰিছিল। এনেদৰে নাট ৰচনা কৰা আৰু অভিনয়ৰ পৰম্পৰাই অসমত এচাম শিল্পীক নিজ নিজ প্রতিভা প্রকাশৰো সুযোগ দিছিল। বাদ্যযন্ত্র, সাজসজ্জা, মুখা সজা আদি বিভিন্ন কাৰিকৰী দিশত শিল্পীসকলে ভাগে ভাগে অংশগ্রহণ কৰি তেওঁলোকৰ সৃজনী প্রতিভাৰ চানেকী দাঙি ধৰাৰ লগতে অসমীয়া নাট্য পৰম্পৰাক আগু�ৰাই নিবলৈকো সুযোগ পাইছিল। মুঠৰ ওপৰত ক'ব পাৰি শঙ্কৰোত্তৰ যুগত গুৰু দুজনাৰ শিষ্য-প্রশিষ্য গোপাল আতা, ৰামচৰণ ঠাকুৰ, দৈত্যাৰি ঠাকুৰ আদিকে ধৰি আন আন বৈষ্ণৱ কবিসকলে নাট সৃষ্টি আৰু অভিনয়ৰ দিশত সমানেই অহোপুৰুষার্থ কৰি এই সাংস্কৃতিক জাগৰণটোক বর্ণাঢ্য ৰূপ দিবলৈ সক্ষম হৈছিল।

৫.৩ নাট্যকাৰৰ পৰিচয় আৰু নাট্যকৃতি

শঙ্কৰোত্তৰ যুগৰ অন্যতম বৈষ্ণৱ কবি দৈত্যাৰি ঠাকুৰ। ৰামচৰণ ঠাকুৰৰ পুত্র দৈত্যাৰি ঠাকুৰ (১৫৬৪-১৬২২)ক চৰিতকাৰ ৰূপেও পোৱা যায়। দৈত্যাৰি ঠাকুৰৰ পিতৃ ৰামচৰণ ঠাকুৰে মাধৱদেৱৰ লগত থাকি বিদ্যা আহৰণ কৰিছিল আৰু সাহিত্য চর্চাত মনোনিৱেশ কৰিছিল। তেওঁৰ পুত্রইও তেনে এক সাহিত্যিক পৰিৱেশত ডাঙৰ-দীঘল হোৱাৰ সুযোগ লাভ কৰে। কাইথেলি ভাষাৰ শিক্ষা লাভ কৰা দৈত্যাৰি ঠাকুৰে *শঙ্কৰ-মাধৱ চৰিত্র* নামেৰে গুৰু দুজনাৰ *চৰিত পুথি* ৰচনা কৰে। এই চৰিত গ্রন্থখন বহু পৰিমাণে নির্ভৰযোগ্য হিচাপে বিবেচিত হৈ আহিছে, কিয়নো এই গ্রন্থখন অতি-প্রাকৃত ঘটনাৰ বর্ণনাৰ পৰা মুক্ত। *শঙ্কৰ-মাধৱ চৰিতত* দৈত্যাৰি ঠাকুৰে মাধৱদেৱৰ জীৱন আৰু কর্মক বিস্তৃত ৰূপত তুলি ধৰিছে। এইখনৰ উপৰি নাট্যকাৰ ৰূপেও দৈত্যাৰি ঠাকুৰৰ অৱদান স্মৰণীয়। তেওঁ *নৃসিংহ যাত্রা* আৰু *সামন্ত হৰণ* নামৰ দুখন নাট ৰচনা কৰিছিল। দুয়োখন

নাটতে নান্দী শ্লোক সন্নিৱিষ্ট হৈছে যদিও নাট দুখনিৰ ভিন ভিন পাঠত বেলেগ বেলেগ নান্দী ব্যৱহাৰ হোৱা দেখা যায়। সেয়েহে নাট দুখনত নান্দী পৰৱৰ্তী কালত সংযোগ হোৱা বুলি পণ্ডিতসকলে ক'ব খোজে। *স্যমন্ত হৰণত* থকা নান্দী শ্লোক দুটা *পাৰিজাত হৰণৰ* লগত একে। দ্বিতীয়টো নান্দী অলপ পৰিৱর্তন কৰি সন্নিৱিষ্ট কৰা হৈছে। *স্যমন্ত হৰণ* নাটৰ গীতৰ ভণিতাত 'বালক দৈত্যাৰি ভণে' বুলি উল্লেখ আছে যিটো *নৃসিংহ যাত্রাৰ* গীতৰ ভণিতাত পোৱা নাযায়। সেইবাবে সমালোচক, সাহিত্যিকসকলে *স্যমন্ত হৰণখন* প্রথমে ৰচনা কৰা বুলি অনুমান কৰিছে। দুয়োখন নাট ৰচনাৰ ক্ষেত্রত নাট্যকাৰে গুৰুজনাকে অনুকৰণ কৰা দেখা যায়। অৱশ্যে নাটত ব্যৱহৃত কিছুমান গীত নাট্যকাৰ গৰাকীয়ে নিজে ৰচনা কৰিছে।

নৃসিংহ যাত্রাৰ কাহিনীভাগ গ্রহণ কৰিছে *ভাগৱত পুৰাণৰ সপ্তম স্কন্ধৰ* (১-১০ অধ্যায়)ৰ পৰা আৰু *স্যমন্ত হৰণৰ* কাহিনীভাগ লৈছে *ভাগৱতৰ দশম স্কন্ধ* (৪৬ অধ্যায়)ৰ পৰা। দুয়োখন নাটকৰে গদ্যাংশত ব্রজাৱলী ভাষাৰ ব্যৱহাৰ হৈছে যদিও নাট দুখনিত সন্নিৱিষ্ট গীতসমূহৰ ভাষা পুৰণি অসমীয়া। শঙ্কৰদেৱৰ *কীর্ত্তন পুথিৰ* পদৰ অনুকৰণ দুয়োখন নাটকতে স্পষ্ট ৰূপত দেখা পোৱা যায়।

অগ্রগতি নিৰীক্ষণ

প্রশ্ন নং ১ ঃ দৈত্যাৰি ঠাকুৰ কোন যুগৰ নাট্যকাৰ? তেওঁৰ নাট্যকৃতিসমূহ কি কি? (৫০টা শব্দৰ ভিতৰত লিখক)

.....

.....

৫.৪ *নৃসিংহ যাত্রা*

ওপৰৰ আলোচনাৰ পাৰ এটা কথা পতিয়মান হৈছে যে এইখন দৈত্যাৰি ঠাকুৰৰ দ্বিতীয় ৰচনা। এই নাটখনিৰ কেইটামান দিশৰ বিষয়ে তলত বহলাই আলোচনা দাঙি ধৰা হ'ল।

৫.৪.১ নাটখনিৰ মূল

দৈত্যাৰি ঠাকুৰ ৰচিত *নৃসিংহ যাত্রা* নামৰ নাটখনিত ভগৱান বিষ্ণুৰ নৰসিংহ অৱতাৰৰ বিষয়ে বর্ণিত হৈছে। হিৰণ্যকশিপু ৰজাৰ পুত্র ভক্ত প্রহ্লাদৰ বিষ্ণুভক্তিৰ পৰাকাষ্ঠাৰ কাহিনীটো সকলোৰে মাজতে জনপ্রিয়। এই কাহিনীটোৰ আধাৰতে নাট্যকাৰে নাটখন ৰচনা কৰিছে। কাহিনী ভাগৰ মূল *ভাগৱত পুৰাণৰ সপ্তম স্কন্ধ* (১-১০)। বিষ্ণুভক্তিৰ মহিমাজ্ঞাপক ভক্ত প্র !াদৰ কাহিনী বৈষ্ণৱ সাহিত্যৰ অনুপম সম্পদ। *ভাগৱতৰ সপ্তম* স্কন্ধৰ প্রথম অধ্যায়ৰ পৰা ১০ অধ্যায়লৈকে হিৰণ্যাক্ষ বধৰ পিছত ভাতৃ বিয়োগৰ দুখত খঙাল হৈ উঠা হিৰণ্যকশিপুৰ আসুৰিক কার্যকলাপ আৰু ভক্ত প্র !াদৰ কার্যাৱলীৰ মাজেৰে

ভগৱান বিষ্ণুৰ সর্বব্যাপী ৰূপৰ মাহাত্ম্য বর্ণিত হৈছে। মহাৰাজ পৰীক্ষিতে শুকদেৱক ভগৱান বিষ্ণু যে ভেদভাববহিত সমদৃষ্টিসম্পন্ন সেই সত্য প্রতিপন্ন কৰি তেওঁৰ মনৰ সন্দেহ দূৰ কৰিবলৈ অনুৰোধ কৰাৰ পিছতে তেওঁ বিষ্ণুভক্ত প্রহ্লাদৰ ভক্তি মহিমাৰ কাহিনীভাগ বর্ণনা কৰিছে। লগতে মূল ভাগৱতত শুকদেৱে এনেদৰেও কৈছে যে প্রহ্লাদৰ ভক্তি মাহাত্ম্য শ্রৱণ কৰিলেও বিষ্ণু ভক্তি বৃদ্ধি হয়। সেইবাবে নাৰদ আদি মহাত্মাসকলেও গভীৰ ভক্তিৰ সৈতে প্রহ্লাদৰ কাহিনী কীর্তন কৰিছিল।

দৈত্যাৰি ঠাকুৰে *ভাগৱতৰ সপ্তম স্কন্ধত* বর্ণিত প্রহ্লাদৰ বিষ্ণু ভক্তিৰ মহিমা প্রকাশক কাহিনীটোক নাট্যৰূপ দিছে। অৱশ্যেৰ এই ক্ষেত্রত তেওঁ শঙ্কৰদেৱৰ *কীর্ত্তন পুথিত* বর্ণিত এই অংশটোৰ পৰাহে বেছিভাগ সহায় লৈছে।

৫.৪.২ নাটখনিৰ বিষয়বস্তু

নান্দী শ্লোকেৰে আৰম্ভ হোৱা *নৃসিংহ যাত্রা* নামৰ নাটখনত প্রথমে ভগৱান বিষ্ণুৰ গৰিমা প্রকাশক গীত সন্নিৱিষ্ট হৈছে আৰু সূত্রধাৰে 'আহে সামাজিক লোক...' বুলি কৃষ্ণৰ মহিমা ব্যাখ্যা কৰি *নৃসিংহ যাত্রা* নাটখনৰ শুভাৰম্ভ ঘোষণা কৰে।

ভগৱান বিষ্ণুৰ পত্নী লক্ষ্মী সৰস্বতীক লৈ বৈকুণ্ঠ নগৰীত তেওঁৰ ৰাজসভাত বহিছিল। এনেতে ঈশ্বৰ দর্শনৰ নিমিত্তে চাৰি গৰাকী সিদ্ধ পুৰুষ সোমাই আহি সপ্তম দু�ৱাৰ পাৰ হৈ যোৱাত দ্বাৰৰক্ষী জয়-বিজয়ৰ খং উঠিল আৰু চাৰিওজনকে তেওঁলোকে খেদি উলিয়াই দিবলৈ উদ্যত হ'ল। চাৰি সিদ্ধই জয়-বিজয়ৰ অসুৰ স্বভাৱক তিৰস্কাৰ কৰি দুয়োকো পৃথিৱীত অসুৰ যোনিত জন্ম ল'বলৈ অভিশাপ দিলে। জয়-বিজয়ে কথা বিষম দেখিলে আৰু নিজৰ ভুল স্বীকাৰ কৰি চাৰি সিদ্ধক ক্ষমা খুজি থাকোঁতে বৈকুণ্ঠ পতিৰ প্রৱেশ ঘটে। এনেদৰে নাটকৰ আৰম্ভণিতে ভগৱান বিষ্ণুৰ লগত চাৰি সিদ্ধৰ সাক্ষাতৰ দৃশ্য অৱতাৰণা কৰিছে। পোনছাটেই হিৰণ্যকশিপু আৰু ভক্ত প্র াদৰ কাহিনী আৰম্ভ নকৰি এই সৰু কাহিনীটোৰ মাজেৰেও হৰিভক্তিৰ মাহাত্ম্য প্রকাশ কৰিবলৈ নাট্যকাৰ যত্নপৰ। চাৰি সিদ্ধক ভগৱান বিষ্ণুৱেও শ্রদ্ধা জনাই জয়-বিজয়ক দিয়া অভিশাপৰ প্রয়োজন আছে বুলি মত পোষণ কৰিছে। আনকি তেওঁ জয়-বিজয়ৰ মনত সকাহ দি ক'লে যে তেওঁলোকে বিষ্ণুক বৈৰীভাবে চিন্তা কৰিলেও সান্নিধ্য লাভ কৰিব পাৰিব। কিয়নো ভগৱানক যি ভাবতে বিচৰা যায় সেইভাবেই পাব পাৰি। জয়-বিজয়ৰ কাহিনী শেষ হোৱাৰ পাছতে *নৃসিংহ যাত্রা* নাটৰ মূল কাহিনীভাগ আৰম্ভ হৈছে। বিষয়বস্তুক নাট্যকাৰে গীত, পদ, শ্লোক তথা কথাৰে আগবঢ়াই নিছে।

হিৰণ্যকশিপুৰ ভাতৃ হিৰণ্যাক্ষই দিগ্বিজয়ৰ নিমিতে ককায়েকৰ পৰা অনুমতি লৈ পাতাললৈ যোৱাৰ পাছত বৰাহ ৰূপী বিষ্ণুৰ হাতত তেওঁৰ মৃত্যু ঘটে। নাটকীয় কাহিনীভাগত হিৰণ্যক্ষ আৰু বৰাহৰ যুদ্ধ বর্ণনাৰে আগবাঢ়ি হিৰণ্যাক্ষৰ মৃত্যুত কেন্দ্রবিন্দুত

উপনীত হৈছে। ভায়েক হন্তা বিষ্ণুক মৃত্যুদণ্ড দিবলৈ ত্রিভুৱন চলাথ কৰিও বিচাৰি নোপোৱাত হিৰণ্যকশিপু খণ্ডত উন্মত্ত হৈ দানৱসকলক পৃথিৱীলৈ গৈ তপ, জপ, যজ্ঞ আদি নষ্ট কৰিবলৈ নির্দেশ দি নিজে মন্দৰ পর্বতত তপস্যা কৰিবলৈ বহে। কঠোৰ তপস্যা কৰি তেওঁ ব্রহ্মাৰ ওচৰত মৃত্যুহীন জীৱন বিচাৰিলে। তেওঁক যাতে পৃথিৱীৰ কোনো প্রাণীয়ে মাৰিব নোৱাৰে, অস্ত্র-শস্ত্রৰে মাৰিব নোৱাৰে আৰু দিনত বা ৰাতি মাৰিব নোৱাৰে— এনে বৰ বিচাৰিলে। ব্রহ্মাৰ পৰা হিৰণ্যকশিপুৱে বিচৰা বৰ লাভ কৰি নিজ ৰাজ্যলৈ উভতি আহে। ইফালে দেৱতাসকলে হিৰণ্যকশিপুৰ ভয়ত ত্রস্তমান হোৱাত ভগৱানে তেওঁলোকক দৈৱবাণীৰে আশ্বাস প্রদান কৰে।

হিৰণ্যকশিপুৰ চাৰি পুত্রৰ ভিতৰত প্রহ্লাদ আছিল ভগৱান বিষ্ণুৰ একান্ত ভক্ত। গুৰু ষণ্ডামর্কই দিয়া কোনো শিক্ষা প্রহ্লাদে গ্রহণ নকৰি বিষ্ণুৰ মহত্ত্বৰ বিষয়ে দোহাৰি থকাত পিতৃ খণ্ডত অগ্নিশর্মা হৈ পৰে। উপায়হীন হৈ ষণ্ডামর্কই ৰজাক ভয়ে ভয়ে জনায় যে তেওঁ প্রহ্লাদক বিষ্ণুৰ মহিমা শিকোৱা নাই। কিন্তু প্রহ্লাদে পিতাকক বিষ্ণুভক্তিৰ গুৰুত্ব পুনৰ বুজাবলৈ লোৱাত তেওঁ নিজ পুত্রক শাস্তি দিবলৈ দৈত্যসকলক নির্দেশ দিয়ে। দৈত্যসকলে প্রহ্লাদক দঁতাল হাতী লগাই মাৰিবলৈ দিয়া, পানীত পেলাই দিয়াৰ পিছত পর্বতেৰে ঢাকি দিয়া, গাঁত খান্দি পুতি থোৱা, বিষপান কৰোৱা, সর্পৰে দংশন কৰোঁৱা আদি অনেক শাস্তি প্রদান কৰাৰ পাছতো তেওঁৰ প্রাণহানি নহ'ল নাইবা গাৰ নোম এডালো নলৰিল। শেষত অগ্নিকুণ্ডত নিক্ষেপ কৰা প্রহ্লাদে হৰিৰ নাম লৈ বহি থকাত অগ্নিকুণ্ডও শীতল হৈ পৰিল। উপায়বিহীন পিতৃয়ে এইবাৰ ষণ্ডামর্কৰ উপদেশমতে প্রহ্লাদক ৰাজনীতিৰ শিক্ষা দিবলৈ মনস্থ কৰে। আনহাতে, প্রহ্লাদে লগৰ ল'ৰাবোৰকো হৰি ভক্তিৰ শিক্ষা দিবলৈ ধৰে। কথা বিষম দেখি প্রহ্লাদৰ সকলো কথা ৰজাক কৈ ল'ৰাক ওভতাই দিলে। প্রহ্লাদে নির্ভয় চিত্তেৰে পিতৃক সংসাৰ অসাৰ, বিষ্ণু ভক্তিহে সাৰ —এই জ্ঞান দিবলৈ যত্ন কৰাত দেউতাকে খণ্ডতে তাৰ ভগৱান ক'ত আছে বুলি প্রশ্ন কৰাত তেওঁ ভগৱান সর্বব্যাপী বুলি উত্তৰ দিলে। প্রহ্লাদে ক'লে ঃ "হে পিতা ঃ ওহি ঈশ্বৰ সর্বজগত ব্যাপক ঃ ঘট পট তৃণ বন সবাকে ব্যাপি আছয় ঃ হামু ওহি ফটিকৰ স্তম্ভতো দেখু।।" পুত্রৰ কথা শুনি খণ্ডত একো নাই হৈ হিৰণ্যকশিপুৱে স্তম্ভত আঘাত হনাৰ পাছত তাৰ পৰা নৰসিংহ ৰূপ ধৰি বিষ্ণুৰ আৱির্ভাৱ হয় আৰু দুয়োৰো মাজত যুদ্ধ লাগে। দিন-ৰাতিৰ সন্ধিক্ষণত কোনো অস্ত্র-শস্ত্র ব্যৱহাৰ নকৰাকৈ কোলাত লৈ নৰসিংহই দৈত্যৰ বুকু নখেৰে বিদাৰি হত্যা কৰে। পাপীক বিনাশ কৰি ভগৱান বিষ্ণুৱে ভক্ত প্র !াদৰ লগতে আনকো ৰক্ষা কৰিলে। প্রহ্লাদক আলিঙ্গন কৰি ভক্ত আৰু ভগৱানৰ মিলনৰ আনন্দ আন আন ভক্তলৈকো সম্প্রসাৰিত কৰে। শ্রৱণ-কীর্তনৰ মাজেৰে যে ভগৱানৰ ওচৰ চাপিব পাৰি তাকে কৈ প্রহ্লাদক বৰ দিব বিচৰাত প্রহ্লাদে পিতৃৰ পাপ বিমোচন কৰিবলৈ প্রার্থনা জনায়। নৃসিংহই ভক্তৰ মনোবাঞ্ছা পূৰণ কৰি মহা আনন্দেৰে প্রহ্লাদৰ দৈত্যগণৰ ৰজা হিচাপে অভিষেক পাতে আৰু তেওঁ স্বর্গলৈ গুচি যায়। এনেদৰে *নৃসিংহ যাত্রা*

নাটৰ কাহিনী ভাগৰ অন্ত পৰে। নাটৰ সামৰণিত এটি কৃষ্ণস্তুতিমূলক গীত সন্নিৱিষ্ট কৰা হৈছে।

চিন্তা-চর্চা কৰক — ৫.১

অধিক জানিবলৈ শাখাটোত উল্লেখ থকা কিতাপসমূহৰ লগতে *ভাগৱতৰ সপ্তম স্কন্ধৰ* ১ৰ পৰা ১০ অধ্যায়লৈ অধ্যয়ন কৰি *নৃসিংহ যাত্রাৰ* নাটৰ কাহিনীভাগৰ লগত কি কি মিল কি কি অমিল আছে সেই বিষয়ে বহলাই লিখক। লগতে শঙ্কৰদেৱত *কীর্ত্তন পুথিত* বর্ণিত কাহিনীভাগ লগতো নাটখনৰ তুলনা দাঙি ধৰিবলৈ যত্ন কৰক।

অগ্রগতি নিৰীক্ষণ

প্রশ্ন নং ২ ঃ *নৃসিংহ যাত্রাৰ* বিষয়বস্তুত কি দিশে প্রাধান্য লাভ কৰিছে? (১৫০টা শব্দৰ ভিতৰত লিখক)

.....

.....

৫.৪.৩ নাটখনিৰ চৰিত্রসৃষ্টি

শঙ্কৰোত্তৰ যুগৰ অঙ্কীয়া নাটসমূহত *ভাগৱত পুৰাণৰ* উপৰি *ৰামায়ণ* আৰু *মহাভাৰতৰ* পৰাও কাহিনী গ্রহণ কৰা হৈছিল যদিও দৈত্যাৰি ঠাকুৰে শঙ্কৰ-মাধৱৰ অনুকৰণতে *ভাগৱতৰ* পৰাই কাহিনীৰ সমল গ্রহণ কৰি নাট্যৰূপ দিছে। নাট্যকাৰে চৰিত্র নির্মাণৰ প্রতি বিশেষভাৱে দৃষ্টি দিয়া দেখা নাযায়। *নৃসিংহ যাত্রা* নাটখনিৰ মুখ্য চৰিত্রৰূপে পোৱা যায় পৰম পুৰুষ ভগৱান শ্রীকৃষ্ণ, সূত্রধাৰ, ভক্ত প্রহ্লাদ, হিৰণ্যকশিপু, ষণ্ডামর্ক আদি আৰু গৌণ চৰিত্রৰূপে জয়-বিজয়, চাৰি সিদ্ধ, হিৰণ্যাক্ষ, হিৰণ্যকশিপুৰ আন আন শিশুপুত্র আদি। নাটখনিত লক্ষ্মী, সৰস্বতীক বিষ্ণুৰ পত্নীৰূপে দেখুওৱা হৈছে যদিও তেওঁলোকৰ বিশেষ ভূমিকা নাই। পৰম পুৰুষ বিষ্ণুৰ নৰসিংহ অৱতাৰ নাটখনিৰ মূল চৰিত্র। নাটখনিৰ আৰম্ভণিতে বৈকুণ্ঠ নগৰীত লক্ষ্মী আৰু সৰস্বতী সৈতে তেওঁৰ অৱস্থান ঘোষণা কৰা হৈছে। তেওঁ অন্তর্যামী, তেওঁ ভক্তৰ অধীন আৰু পৃথিৱীৰ অশুভ শক্তিৰ বিনাশকাৰী কৃষ্ণ। এই ৰূপটোৱে নাটখনিত উজ্জ্বলৰূপে প্রতিভাত হৈছে। সূত্রধাৰে দর্শকক সম্বোধি কৈছে— "আহে সামাজিক লোকঃ জোহি জগতক গুৰুঃ পৰম ইশ্বৰ নাৰায়নঃ ব্রহ্মা মহেষ সেবিত পাদপদ্মঃ পুৰুষোত্তমঃ মহা মহা পাপি জাহেৰ স্মৰণে নিস্তৰেঃ..." দর্শকে নাটকৰ আৰম্ভণিত জগতৰ ঈশ্বৰ সকলোৰে পৰিত্রাণকর্তা বিষ্ণুৰ উপস্থিতিত ভক্তি ভাবত আপ্লুত হয়। তেওঁক ভক্তই যি ধৰণেই নিবিচাৰক কিয় তেওঁ

ভক্তৰ মনোবাঞ্ছা তেনেকৈয়ে পূৰণ কৰে। সেইবাবে তেওঁৰ দ্বাৰৰক্ষী জয়-বিজয়ে বৈৰী-ভাবে তেওঁক চিন্তা কৰা বাবে তেওঁলোকৰো পাপ মোচন কৰিব বুলি কৈছে।

ব্ৰহ্মাৰ বৰপ্ৰাপ্ত হিৰণ্যকশিপুৱে ভাতৃহন্তা বিষ্ণুক চকুপাৰি দেখিব নোৱাৰে; যি সময়ত তেওঁ বিষ্ণুৰ ওপৰত প্ৰতিশোধ ল'বলৈ ব্ৰহ্মাণ্ড চলাথ কৰি ফুৰিছে, তেনে সময়তে নিজ পুত্ৰ প্ৰহ্লাদে বিষ্ণুৰ গুণানুকীৰ্তন কৰিছে। হিৰণ্যকশিপুৱে খণ্ডত অগ্নিশৰ্মা হৈ যিকোনো প্ৰকাৰে পুতেকৰ মনৰ পৰা বিষ্ণুৰ প্ৰতি মোহ নোহোৱা কৰিব বিচাৰি ভিন ভিন পন্থা লৈছে। ষণ্ডামৰ্ক পুৰোহিতে শিক্ষা দিব নোৱাৰা বাবে ভক্ত প্ৰ!াদক তেওঁ অমানুষিক নিৰ্যাতন দিয়াইছে। কিন্তু দেখা গৈছে ভগৱানৰ নাম জপি থকা প্ৰ!াদক বিষ্ণুৱে সকলো সময়তে সহায় কৰিছে। ভক্তৰ বাবে ভগৱানে সকলো কৰিব পাৰে। প্ৰহ্লাদৰ প্ৰতি কৃষ্ণই দেখুৱালে অপৰিসীম মহিমা আৰু নৃসিংহ ৰূপ ধৰি ব্ৰহ্মাৰ বৰত বলীয়ান হৈ থকা হিৰণ্যকশিপুৰ বিনাশ সাধন কৰি আৰ্তজনক পৰিত্ৰাণ কৰিলে। নাটখনিত ভগৱানৰ অতি ভয়ঙ্কৰ খঙাল ৰূপ পৰিদৃশ্যমান হৈছে। এই ৰূপ দৰ্শন কৰি প্ৰ!াদকে আদি কৰি সকলোৱে ভয় খাইছে। জগতৰ মুক্তিৰ নিমিত্তে যুগে যুগে ভগৱানে বিভিন্ন অৱতাৰ গ্ৰহণ কৰে। কিন্তু আচলতে তেওঁ নিৰাকাৰ, নিৰ্গুণ আৰু সৰ্বব্যাপী বিৰাজমান। নাটখনিত এই সত্যটোকে প্ৰতিপন্ন কৰা হৈছে ভগৱান বিষ্ণু চৰিত্ৰটোৰ মাজেৰে।

আন এক চৰিত্ৰ সূত্ৰধাৰে নাটখনিৰ আৰম্ভণিৰ পৰা শেষলৈকে থাকি নাটকীয় কাহিনীৰ শুভাৰম্ভ কৰি সুন্দৰ ৰূপত আগুৱাই নি পৰিণতি লাভ কৰোৱাইছে। নান্দী শ্লোক গাই নাট্যাৰম্ভ কৰা সূত্ৰধাৰে নাটকীয় কাহিনীৰ আভাস দি চৰিত্ৰৰ প্ৰৱেশ ঘটাইছে। তেওঁ কেতিয়াবা শ্লোক, কেতিয়াবা গীত-পদেৰে কাহিনীৰ বিভিন্ন অংশ দৰ্শকৰ বোধগম্য কৰি তোলাই নহয়, পৰম পুৰুষ ভগৱানৰ প্ৰতি অকুণ্ঠ ভক্তি জাগৃত কৰিছে। যি মূল উদ্দেশ্য আগত ৰাখি নাট্যকাৰে নাটখনি ৰচনা কৰিছে, যিজনাক শ্ৰৱণ-কীৰ্তনেৰে হৃদয়ত স্থাপন কৰি সংসাৰ ক্ষেত্ৰত আগুৱাবলৈ দৰ্শক-পাঠকক পৰামৰ্শ দিয়া হৈছে সেই উদ্দেশ্য বহু পৰিমাণে সফল কৰি তুলিছে সূত্ৰধাৰগৰাকীয়ে। সূত্ৰধাৰগৰাকী নাটখনৰ চালিকাশক্তি। নৃত্য-গীত সংলাপ সকলোতে সিদ্ধহস্ত সূত্ৰধাৰগৰাকী অঙ্কীয়া নাটৰ এৰাব নোৱৰা অঙ্গস্বৰূপ। এই নাটখনিতো তেওঁ এনে ভূমিকাই পালন কৰিছে।

নাটখনিৰ মূল আকৰ্ষণ শিশু প্ৰহ্লাদক এটি চমৎকাৰ চৰিত্ৰৰূপে অৱতীৰ্ণ কৰোঁৱা হৈছে। মূল *ভাগৱতৰ* পৰা এই চৰিত্ৰ ফালৰি কাটি অহা নাই; নাট্যকাৰে শিশু প্ৰহ্লাদৰ মাজেৰে বৈষ্ণৱ ভক্তিৰ আদৰ্শ যিদৰে দেখুৱাইছে যি অনন্য। বয়সত সৰু হ'লেও প্ৰহ্লাদৰ কথা-বতৰাত আধ্যাত্মিক জ্ঞানৰ সুগভীৰ প্ৰকাশ ঘটিছে। তেওঁ যেন আজন্ম তেনে শিক্ষাৰ অধিকাৰী। হেজাৰ দুখ-যন্ত্ৰণা, নিৰ্যাতনে প্ৰহ্লাদ চৰিত্ৰটোক অকনো বিচলিত কৰিব পৰা নাই। বৰং দেউতাকে প্ৰদান কৰা সকলো শাস্তি তেওঁৰ ক্ষেত্ৰত নিষ্ফল হৈছে। দেউতাকৰ বুজনি, ষণ্ডামৰ্কৰ শিকনি, অনেক আসুৰিক শাস্তি এই সকলোবোৰ ঊৰ্ধ্বলৈ গৈ প্ৰ!াদে একান্তভাৱে বিশ্বাস কৰিছে যে জগতৰ সাৰ হ'ল পৰম বিষ্ণু, তেওঁ বিনে আন গতি নাই।

আনকি তেওঁ দেউতাককো এই পৰম তত্ত্ব বুজাবলৈ যত্ন কৰিছে। এনেদৰে প্রহ্লাদ চৰিত্রৰ মাজেৰে একনিষ্ঠ ভক্তিৰ পৰাকাষ্ঠা নাট্যকাৰগৰাকীয়েও ফুটাই তুলিবলৈ সক্ষম হৈছে। বিষ্ণু ভক্তি মাহাত্ম্য প্রতিপাদনি কৰা কাহিনীটোত ভক্ত প্রহ্লাদৰ মাজেৰেই যেন ভগৱান প্রতিভাত হৈছে। যুগে যুগে ভক্তসকলক আকর্ষণ কৰি অহা প্রহ্লাদ চৰিত্রৰ মাজেৰে যেন ক'ব বিচাৰিছে ভক্তই ভগৱান। প্রহ্লাদৰ ভক্তি নিষ্কাম ভক্তি। সেয়েহে ভগৱানে বৰ দিবলৈ বিচৰাত তেওঁ কৈছে— "হে প্রভু ঃ তোহোঁ হামাক পৰীক্ষা কৰহঃ হামাৰ চিও তোহো জানহঃ হামাৰ বৰে কার্য্য নাহি।।"

নাটকীয় কাহিনীৰ সংঘাত সৃষ্টিকাৰী খলনায়কজন হ'ল হিৰণ্যকশিপু। দৈত্যৰজা হিৰণ্যকশিপু *নৃসিংহ যাত্রা* নাটখনিৰ আন এটা মূল চৰিত্র। তেওঁৰ ভায়েক হিৰণ্যাক্ষও আছিল দিগ্বিজয়ী বীৰ। গতিকে ককায়েকৰ আশীর্বাদ লৈ যুদ্ধৰ বাবে গৈ পাতালত প্রৱেশ কৰা হিৰণ্যাক্ষৰ যেতিয়া মৃত্যুৰ খবৰ পালে তেতিয়া হিৰণ্যকশিপু খঙত একো নাই হৈ পৰিল। বিষ্ণুৰ বৰাহ অৱতাৰ হাতত মৃত্যু হোৱা ভায়েকৰ মৰমতে তেওঁ প্রতিশোধপৰায়ণ হৈ উঠে আৰু বিষ্ণুক শান্তি দিবলৈ প্রতিজ্ঞাবদ্ধ হয়। পৃথিৱীত বিষ্ণু দিয়া পূজা-পাতল, জাগ-যজ্ঞ, তপস্যা আদি তেওঁৰ নির্দেশত এফালৰ পৰা ধ্বংস কৰা হয়।আনহাতে, নিজ সীমাহীন শক্তিৰ আধাৰ হোৱাৰ উপৰি অমৰত্ব লাভৰ বাবে কঠোৰ তপস্যা কৰে। এনেবোৰ কার্যকলাপে হিৰণ্যকশিপু চৰিত্রটোৰ শাৰীৰিক-মানসিক শক্তি, দানৱীয় আচাৰ-আচৰণ ফুটাই তুলিছে। এটি কণমানি শিশুক দিয়া আসুৰিক নির্যাতনৰ পৰা তেওঁৰ স্থূল মানসিকতাৰ স্বৰূপ ওলাই পৰিছে। নিজ পুত্র প্রহ্লাদকো তেওঁ নিজৰ বুকুত জ্বলা প্রতিশোধৰ জুইকুৰাত জাহ যাবলৈ এৰি দিছে। তেওঁ ভাবে অত্যাচাৰ-নিপীড়নে প্রহ্লাদৰ মনৰ পৰিৱর্তন আনিব। কিন্তু তেওঁ পৰাজিত হৈছে। ভগৱানৰ প্রকৃত শক্তিৰ মাহাত্ম্য অনুভৱ কৰিব নোৱাৰি এজন দৈত্যৰ বীৰত্বৰে তেওঁ নৃসিংহৰ লগতো ফেৰ পাতিছে। এইখিনিতে তেওঁৰ দানৱ চৰিত্রটোৰ উজ্জ্বল প্রকাশ ঘটিছে। অৱশ্যে পৰম পুৰুষ ভগৱানৰ নৰসিংহ অৱতাৰৰ ওচৰত তেওঁৰ শোচনীয় পৰাজয় ঘটিছে। তেওঁৰ প্রাপ্ত বৰ নিৰর্থক হৈ ধৰা দিছে কিয়নো নৰসিংহই তেওঁক কোলাত পেলাই লৈ দিন-ৰাতিৰ সন্ধিক্ষণত অস্ত্র-শস্ত্র নোহোৱাকৈ নখে বিদাৰি মৃত্যুদণ্ড দিছে। নাটখনিত বীৰৰস ফুটাই তোলাত হিৰণ্যকশিপুৰ চৰিত্রটোৱে মুখ্য ভূমিকা লৈছে।

নাটখনিত সন্নিৱিষ্ট আন আন চৰিত্র ষণ্ডামর্ক, হিৰণ্যাক্ষ, জয়-বিজয় আদি চৰিত্রই নিজ নিজ ভূমিকাৰে মূল কাহিনীৰ পৰিপুষ্টি সাধনত সহায়ক হৈছে। ষণ্ডামর্ক ৰজাৰ পুতেকহঁতৰ শিক্ষাগুৰু কিন্তু তেওঁ দিয়া আসুৰিক শিক্ষাই প্রহ্লাদক স্পর্শ কৰিব পৰা নাই। তেওঁ ৰজাৰ আদেশ মানি দ্বিতীয়বাৰ প্রহ্লাদহঁতক ৰাজনীতিৰ শিক্ষা দিছে আৰু সিহঁতে হৰি বিনে একো নাই শিকি বহি আছে। ষণ্ডামর্ক ৰজাৰ আজ্ঞাবহ আৰু তেওঁক বহুত ভয় কৰে। সেয়েহে পাছৰবাৰ ল'ৰাহঁতক শিক্ষা দিব পৰা নাই বুলি ৰজাক গতাই দিছে।

হিৰণ্যাক্ষ দৈত্য চৰিত্ৰ, নাটখনিৰ আদিভাগত তেওঁক দেখা গৈছে যদিও তেওঁৰ ভূমিকা বিশেষ নাই। অৱশ্যে হিৰণ্যকশিপু চৰিত্ৰটোক ফুটাই তুলিবলৈ এই চৰিত্ৰটিৰ ভূমিকা অনস্বীকার্য। ভাতৃৰ প্ৰতি থকা ভালপোৱাৰ বাবে হিৰণ্যকশিপু চৰিত্ৰটো বেছি ক্ৰূৰ কৰি তুলিছে। হিৰণ্যাক্ষৰ দানবীয় বীৰত্বৰ আভাস নাটখনিত পোৱা যায়।

লক্ষ্মী, সৰস্বতী নাটখনিত দুটা নিষ্প্ৰভ চৰিত্ৰ। চাৰি সিদ্ধ আৰু জয়-বিজয়ৰ কাহিনীটোৰ মাজেৰে ভগৱান ভক্তিৰ শ্ৰেষ্ঠত্ব দেখুওৱা হৈছে। জয়-বিজয়ে চাৰি সিদ্ধক অপমান কৰি পিছত নিজ দোষ স্বীকাৰ কৰিছে। ভগৱানে তেওঁলোকক নিৰ্ভয় দিছে ভক্তৰ অধীন ভগৱান বুলি কৈ। অৰ্থাৎ অসুৰ যোনিত জন্ম ল'লেও তেওঁলোকে ভগৱানক পাব। এনেদৰে চৰিত্ৰবোৰে নিজ নিজ ভূমিকাৰে নাটকীয় কাহিনী ৰূপায়ণত সহায় কৰিছে।

অগ্ৰগতি নিৰীক্ষণ

প্ৰশ্ন নং ৩ ঃ বৈপৰীত্যপূৰ্ণ চৰিত্ৰ সৃষ্টিৰ মাজেদি *নৃসিংহ যাত্ৰা* নাটত হৰিভক্তিৰ মহিমা কিদৰে প্ৰকাশ কৰিছে? (১৫০ টা শব্দৰ ভিতৰত লিখক)

.....

.....

৫.৪.৪ নাটখনিৰ ৰস বিচাৰ

ভক্তিৰসক প্ৰাধান্য দি ৰচনা কৰা *নৃসিংহ যাত্ৰা* নাটখনত বীৰৰসেও প্ৰাধান্য লাভ কৰিছে। নাটখনিৰ আৰম্ভ হৈছে জয়-বিজয় আৰু চাৰি সিদ্ধৰ কাহিনীৰে আৰু সেই অংশটোৰো মূল বিষয়বস্তু হ'ল কৃষ্ণ ভক্তি। নান্দী গীতত বিষ্ণুক "সৃষ্টি-স্থিতি লয় লিলাকাৰি" বুলি কৈ তেওঁ কেনেকৈ নৰসিংহ ৰূপে "ত্ৰিদস দেৱৰ ঘোৰ ৰিপু" হিৰণ্যকশিপুক বধ কৰিলে তাৰেই আভাস দিছে। উল্লেখযোগ্য যে আলঙ্কাৰিকসকলে কাব্যবিচাৰৰ ক্ষেত্ৰত নবৰিধ ৰসৰ বিষয়ে আলোচনা কৰিছে। তাক শেষত ভক্তিকো এৰিধ ৰস বুলি প্ৰতিপন্ন কৰিছে। মধ্যযুগৰ অসমীয়া সাহিত্যত ভক্তিৰসৰ প্ৰাধান্য মন কৰিবলগীয়া। কিয়নো এই সাহিত্য আছিল উদ্দেশ্যধৰ্মী অৰ্থাৎ বিষ্ণুৰ শ্ৰেষ্ঠত্ব প্ৰতিপাদন কৰাই আছিল ইয়াৰ মূল উদ্দেশ্য। সেইবাবে ভগৱান আৰু ভক্তৰ সাঁকোডাল নিৰ্মিত হৈছিল একনিষ্ঠ ভক্তিৰ মাজেৰে। ভগৱানক ভক্তই যি ৰূপেই কামনা কৰে সেই ৰূপতে পায় বুলি তেওঁ বাৰে বাৰে দোহাৰিছে। এই বিষয়ে ইতিমধ্যে আপুনি প্ৰথম অধ্যায়ত অধ্যয়ন কৰি আহিছে। *নৃসিংহ যাত্ৰা* নাটখনিত বিষ্ণুৰ শক্তিক দমন কৰিবলৈ হিৰণ্যকশিপুৰে যিবোৰ কার্য কৰিছে সি শক্তিৰ অপব্যৱহাৰ বুলি ক'লেও ভুল কোৱা নহ'ব। কিন্তু নাটকীয় পৰিণতি সৃষ্টি কৰাৰ আগত নৰসিংহ অৱতাৰ আৰু হিৰণ্যকশিপুৰ

মাজত হোৱা সংঘর্ষত বীৰৰসৰ সঞ্চাৰ হৈছে। নৰসিংহৰ ভয়ঙ্কৰ ৰূপ স্ফটিক স্তম্ভৰ পৰা ওলাই অহাৰ পিছত ভীতি ভাব শাম কটাৰ পিছত দৈত্যৰ বীৰত্ব-সুলভ বাক্যবাণ এৰি হাতত গদা লৈ খেদি গৈছে। ভাতৃবৈৰী বিষ্ণুক বধ কৰিম বুলি তেওঁ যুদ্ধত অৱতীর্ণ হৈছে এনে কার্যৰ দ্বাৰা বীৰত্বপূর্ণ প্রকাশ ঘটিছে।

হিৰণ্যকশিপুৰ মুখত দিয়া সংলাপ এনে ধৰণৰ— "অয়ে ভাতৃবৈৰী হৰিঃ তোহাক বিচাৰ কয়েও ত্রিজগতে নহি ভেটলোঃ ভল্লভেলঃ জৈচন ফান্দত হৰিণ বাজতঃ ঐচন আজু মোহি কপট হৰিঃ ওহি স্তম্ভক ভিতৰে মিলনঃ আজু ওহি গদাঘাতেঃ নিশ্চয়ে মুণ্ড খণ্ড খণ্ড কৰবো।।" (অঙ্কাৱলী ৫৫৫)

আনহাতে, নৰসিংহৰূপী ভগৱানো খণ্ডত উন্মত্ত হৈ প্রথমে হিৰণ্যকশিপুক বধ কৰি পিছত দৈত্যকুলক খেদি গৈ মহাত্রাসৰ সৃষ্টি কৰিছে—

"নৃসিংহে পেহলাইলন্ত দৈত্যেন্দ্রক।
গৈলন্ত খেদিয়া দৈত্যগনক।।
কাহাকো নখে কৰি দুই চিৰ।
চাপৰে চান্দিলা কাহাৰো সৰি।।
কাহাকো গোৰ মাৰি ঘৰাকাটি।
সংহাৰিলা জত দৈত্য পদাতি।।
তেজিলা দৈত্যক জিনি আটাস।
ত্রৈলোক্যৰ সবে মিলিলা ত্রাস।" *(অংকাৱলী, ৫৫৭)*

নৰসিংহৰূপী ভগৱানৰ কোপ ইমানেই বাঢ়িছিল যে তেওঁৰ ভয়ঙ্কৰ মূর্তি সহিব নোৱাৰি পত্নী লক্ষ্মীয়ে চকু মুদি দিছিল। প্রহ্লাদ ওচৰলৈ আহি প্রণাম কৰাৰ পিছতহে তেওঁৰ খং শাম কাটিছিল। পৰম ভক্তিত গদ গদ হৈ চকুপানী টোকা প্রহ্লাদক আঁকোৱালি লোৱা নৰসিংহৰ মাজেৰি ভগৱানৰ উজ্বল মূর্তি প্রকাশ পাইছে। তেওঁ ক্রোধভাব এৰি ভক্তৰ মনোবাঞ্ছা পূৰণ কৰিছে।

৫.৫ অধ্যায়টিৰ পৰা আমি কি শিকিলোঁ

- শঙ্কৰোত্তৰ যুগৰ নাট্যকাৰ দৈত্যাৰি ঠাকুৰৰ সাধাৰণ পৰিচয় লাভ কৰিলে।
- নাট্যকাৰ হিচাপে দৈত্যাৰি ঠাকুৰৰ অৱদান যৎকিঞ্চিৎ আলোচনা কৰা হ'ল।
- *নৃসিংহ যাত্রাৰ* কাহিনীভাগৰ উৎস, বিষয়বস্তু আৰু চৰিত্রসমূহ আলোচনা কৰা হ'ল। নাট্যকাৰগৰাকীৰ নাট্যপ্রতিভা ইয়াৰ মাজেৰে ফুটি উঠিছে।
- *নৃসিংহ যাত্রাৰ* নামৰ নাটখনিৰ ৰসৰ বিষয়ে ধাৰণা লাভ কৰিলে।

৫.৬ অধিক জানিবলৈ

১) দেৱ গোস্বামী, কেশ্বানন্দ (২০০০); *অঙ্কীয়া ভাওনা;* ডিব্রুগড় ঃ বনলতা।
২) মেধি, কালিৰাম (১৯৫০); *অঙ্কাৱলী;* গুৱাহাটী।
৩) শর্মা, সত্যেন্দ্রনাথ (১৯৮৩); *অসমীয়া নাট্য-সাহিত্য;* গুৱাহাটী ঃ সৌমাৰ প্রকাশ।
৪) শর্মা, সত্যেন্দ্রনাথ (১৯৯১); *অসমীয়া সাহিত্যৰ সমীক্ষাত্মক ইতিবৃত্ত;* গুৱাহাটী ঃ সৌমাৰ প্রকাশ।

৫.৭ অগ্রগতিৰ নিৰীক্ষণ (কেৱল ৰূপৰেখা)

১নং প্রশ্নৰ উত্তৰ ঃ দৈত্যাদি ঠাকুৰ শঙ্কৰোত্তৰ যুগৰ নাট্যকাৰ... ...তেওঁৰ নাটকেইখনৰ সংক্ষিপ্ত পৰিচয়।

২নং প্রশ্নৰ উত্তৰ ঃ *নৃসিংহ যাত্রা* নাটত কি বিষয়ে প্রধান্য লাভ কৰিছে, তাৰ উল্লেখসহ সেই দিশটোৰ বিষয়ে থূলমূলভাৱে কেইশাৰীমান লিখক।

৩নং প্রশ্নৰ উত্তৰ ঃ নাটত চিত্রিত হোৱা হৰিৰ প্রতি মিত্র ভাব সম্পন্ন আৰু বৈৰী ভাবসম্পন্ন চৰিত্রকেইটাৰ মাজেদি প্রকাশ পোৱা হৰিভক্তিৰ মহিমাৰ বিষয়ে লিখিব লাগিব।

৫.৮ আৰ্হি প্রশ্ন

প্রশ্ন ১ ঃ শঙ্কৰোত্তৰ যুগৰ নাটৰ বৈশিষ্ট্যসমূহ উল্লেখ কৰি দৈত্যাৰি ঠাকুৰৰ সাহিত্যিক পৰিচয় দাঙি ধৰক।

প্রশ্ন ২ ঃ *নৃসিংহ যাত্রাৰ* বিষয়বস্তুৰ উৎস কি? নাট্যকাৰে নাটখনৰ বিষয়বস্তু ৰূপায়ণ কিদৰে কৰিছে?

প্রশ্ন ৩ ঃ *নৃসিংহ যাত্রা* নাটখনিৰ মুখ্য চৰিত্রসমূহৰ এটি বিশ্লেষণ আগবঢ়াওক।

প্রশ্ন ৪ ঃ *নৃসিংহ যাত্রা* নাটখনিত কি কি ৰসৰ সমাহাৰ ঘটিছে উল্লেখ কৰি নাটখনিৰ মূল ৰস কি দৰে প্রকাশ পাইছে উদাহৰণসহ ব্যাখ্যা কৰক।

প্রশ্ন ৫ ঃ নাট্যকাৰ দৈত্যাৰি ঠাকুৰৰ অসমীয়া নাট্য-সাহিত্যলৈ দি যোৱা অৱদানৰ বিষয়ে আলোচনা কৰক।

প্রশ্ন ৬ ঃ শংকৰোত্তৰ কালৰ এখন উল্লেখযোগ্য নাটৰূপে *নৃসিংহ যাত্রাৰ* এটি সমীক্ষা আগবঢ়াওক।

প্রশ্ন ৭ ঃ *নৃসিংহ যাত্রা* নাটখনিৰ মাজেৰে ভক্ত আৰু ভগৱানৰ সম্পর্ক কিদৰে তুলি ধৰা হৈছে আলোচনা কৰক।

*** ***** ***